

Kelderkinderen

KELDER
KINDEREN
ROMAN

KRISTIEN
DIELTIENS

LOF VOOR KELDERKINDEREN

Een spannende en ontroerende misdaadroman, een episch verhaal over leven en identiteit, een misdaad tegen de ziel van een mens. Het leest als een pageturner.

DE MORGEN

Een magistrale roman. Het begint met een indrukwekkende scène en eindigt met een adembenemende finale. Dit boek kan men gerust Dieltiens haar magnum opus noemen.

DE STANDAARD

Dieltiens schreef een aangrijpend verhaal over twee kelderkinderen, geïnspireerd op een citaat van Hegel: 'Er bestaat geen echte waarheid, maar wel een waarheid die steeds dieper en rijper wordt.'

NRC HANDELSBLAD

Het historische decor roept Dieltiens verrassend subtiel op, ze vist nergens naar complimentjes voor haar research. Maar het mooiste aan deze roman is wel dat je, na lekker lang in negentiende-eeuws Duitsland te zijn ondergedompeld, zowel Manfred als Kaspar door en door kent.

TROUW

De hoofdpersonen zijn de fictieve Manfred en de historische persoon Kaspar Hauser. Twee outcasts, jongens die buiten de maatschappij vallen en van wie de levensverhalen razend knap met elkaar zijn vervlochten.

TZUM

Het is de schrijfstijl die het historische gevoel nog het meeste evoceert, door de plechtige en soms afstandelijke toon die je instinctief associeert met verhalen uit het verleden. Daarnaast schrijft Dieltiens erg zintuiglijk en contemplatief, waarbij alle gedachten en gevoelens van de personages een plaats krijgen, vaak gekoppeld aan betekenisvolle metaforen. Het is die bijzondere stijl die je in de roman zuigt.

MAPPALIBRI

Kristien Dieltiens legt als een kanklosster de woorden behoedzaam op hun plaats en laat zo prachtige zinnen ontstaan die je één voor één tot je neemt. Dit boek zet niet aan tot haastig lezen maar tot genieten. De schrijfster weet de spanning langzaam op te bouwen, vooral als je denkt door te hebben hoe de hoofdpersonen elkaar zullen ontmoeten. Vanaf dat moment laat het boek je niet meer los.

BOEKENBIJLAGE.NL

Een boek dat genres overstijgt: het is een historische roman maar ook een psychologische thriller en een indringend ontwikkelingsverhaal met magische elementen. Het boek is ambitieus en misschien zelfs een beetje pretentius. Maar het maakt de pretenties waar.

HANNEKE GROENTEMAN,
JOURNALISTE EN PRESENTATRICE

PROLOOG

De gangen waren leeg, de deuren gesloten. Iedereen sliep, behalve de man met de witte bundel in zijn armen. Hij liep haastig naar buiten, over het grasveld, langs de rozenserres en de brede gracht, naar de stallingen. Een paar kikkers kwaakten, maar de paarden bleven stil toen hij de staldeur opende. Ze kenden hem, de man die hen iedere dag zadelde of hun teugels aan de koets vastmaakte. Ze herkenden de geuren van zijn lichaam en de zoetigheid die hij altijd op zak had. Ze wisten hoe zijn hand voelde als die hun neus streefde en zachte klopjes gaf op hun flanken. Hij praatte tegen hen wanneer hij de kleurige, wollen tressen in hun manen vlocht of met de pasvorm ruitpatronen aanbracht in hun vacht.

Ditmaal bracht de man onrust met zich mee. Zijn blik was schichtig, zijn adem snel en snuivend als een opgejaagd hert in de Hubertusmaand.

Zijn kleren waren onopvallend en in een onbestemde kleur bruin. Een groene zijden sjaal bedekte de helft van zijn gezicht, alsof hij de warme zomernacht niet voelde.

In zijn armen hield hij het kind dat die nacht moest sterven. Het was amper drie jaar oud. Het droeg een nachthemd van gebleekte lakenstof en het was blootsvoets. Zijn gezicht was melkweit en donkerblonde krullen plakten tegen het bezwete voorhoofd. Een schoudertje was ontbloot en toonde de pokkeninenting die onlangs was gezet.

De man legde het slapende kind in het hooi van een lege paardenbox en keek ernaar. Het herinnerde hem aan een kerstnacht lang geleden toen hij het kindje Jezus in de kribbe mocht leggen. Het beeldje lachte naar hem en hij lachte terug. Nee, hij mocht niet aan vroeger denken. Alles was nu. Nog

een paar minuten, en het zou voorbij zijn. Het hooi zou het bloed opsorpen en niemand zou onraad bespeuren.

Een paar uur eerder was er in deze box immers een veulen geboren. De merrie en haar jong waren overgebracht naar een ruimere stal. Het bloed van de jongen zou zich vermengen met het bloed van het veulen. Morgen pas bracht de stal-knecht het hooi naar de mesthoop. Tegen dan zou het kind al begraven zijn.

Het kind in het hooi wist nog van niets. Het trok even met de mondhoeken alsof het wilde glimlachen. Een van zijn beentjes trilde, als een vleugje wind over stilstaand water. Droomde het?

Van buiten drongen er geluiden naar binnen. Een fluisterstem, een vrouw die zacht lachte. De donkere man trok zich haastig terug achter de schutting. Ze mochten niet binnenkomen. Niet nu.

De stemmen werden zachter en verdwenen in de richting van de serres.

De man trok de omslagdoek iets hoger zodat alleen zijn ogen zichtbaar bleven. Het mes dat hij uit zijn vestzak haalde, voelde warm aan.

Het kind zou niet wakker worden, wist hij. Door de avondpap was een sterk extract valeriaan geroerd. Het kind zou sterven in zijn slaap. Niemand zou rouwen om hem. Hij was niet meer dan een vergissing.

De olie in de lamp flakkerde. Alsof er ergens een deur openging en de lucht zich verplaatste tot bij het licht.

Nu moest het gebeuren. Het lemmet blonk. De punt van het mes zou even gemakkelijk door het lijfje gaan als door gekoelde boter.

Heel even opende het kind de ogen, zwevend tussen slapen en waken in. Het zag de man met de donkere doek, de opgeheven hand en het glanzende mes en in zijn blik kwam herkenning.

Het kind glimlachte.

*Er bestaat geen echte waarheid,
maar wel een waarheid
die steeds dieper en rijper wordt.*

GEORG WILHELM FRIEDRICH HEGEL
DUITS FILOSOOF
1770-1831

Het is zover. Vandaag dood ik een mens. Alles moet voltrokken zijn voor vier uur vanmiddag. Om vijf uur vertrekt de postkoets aan het raadhuis, slechts vijf minuten wandelen van de Hoftuin.

Mijn verhaal is ten einde. Ik ben moe.

Wie dit schrift in handen krijgt, zal de waarheid kennen. Mijn verhaal. Hij kan ermee doen wat hij wil. Voor mij maakt het niet veel meer uit. Ik begin aan mijn laatste reis.

Het schrijven verliep moeizaam. Welke woorden heb je nodig om je diepste gevoelens weer te geven? Hoe schrijf je over de noodlottige dagen en uren die je schaduw langer en donkerder maakten? Welke woorden kies je om te beschrijven dat lelijkheid, als een loodzware rugzak, je verhindert de juiste weg in het leven te kiezen?

Er bestaat geen lelijker man dan ik. Mijn hazenlip trekt mijn bovenlip naar boven zodat mijn mond altijd in een driehoek openstaat en mijn ongelijke tanden en vaak ontstoken tandvlees zichtbaar zijn. Mijn neus is plat en de punt ervan lijkt vastgeplakt aan mijn bovenlip. Een van mijn ogen trekt naar beneden. Soms druppelt er gele etter uit, die alleen kan worden gestopt met kompressen van kamille en ogentroost.

Mensen wenden hun blik af als ze me voor het eerst zien. Behalve kleine kinderen. Zij blijven naar me kijken tot een volwassene hen ruw aan de hand meetrekt. Ik ben zo lelijk dat iemand me ooit zei dat ik een zonsverduistering kon veroorzaken.

Als ik naar buiten ga, zwijgen de merels en de katten verlaten hun jongen. Zo is het en zo was het. Ik leerde in het donker te blijven. Mijn eigen schaduw te worden.

Mensen beweren dat je altijd de keuze hebt om iets wel of niet te doen. Dat is een leugen. Ik had nooit de keuze. Als ik had mogen kiezen, zou mijn leven er anders hebben uitgezien. Mijn

vader zou in leven zijn gebleven en hij zou een liefdevolle vader zijn geweest. Zo iemand die aan het ontbijt een te hard stuk brood verbrokkelt in warme, zoete melk en je dan voert met kleine hapjes, zelf meehappend om je aan te sporen te eten. Zo'n vader die je bemoedigende klopjes op je billen geeft als je voor de eerste keer naar school gaat, — met een lei en een griffel in je schoudertas — en die, als je 's avonds thuiskomt, naar je luistert. Een vader die bij het vuur verhalen vertelt van verre horizonten, terwijl jij je nestelt in de warmte van zijn oksel. Een vader die warme blikken werpt op zijn vrouw en haar gebogen nek kust, terwijl zij het deeg kneedt. Een vader die je leert hoe je een vrouw moet liefhebben en die zegt dat je de beste zoon van de wereld bent.

Had ik mogen kiezen, dan had ik eruitgezien als een grote, sterke man en werd ik geliefd en gevreesd om mijn moed.

Ik zou ingelijfd worden in het grote leger van Napoleon Bonaparte en zou zonder aarzelen iedere vijand doden en mijn keizer trouw dienen tot de laatste snik.

Men zou me bewonderend aankijken. Ik zou mooi zijn, gekust door de sterren, met donkerblond haar strak naar achteren gekamd en licht krullend bij de slapen. Standvastige, blauwe ogen met een heldere blik, een huid die zijn kinderlijke zachtheid niet kon verliezen en die niet ontsierd werd door oneffenheden of moedervlekken. Een neus, groot en rechthoekig als het sierlijke handvat van een mahoniehouten kast. Met daaronder volle lippen die de hele dag vroegen om te worden gekust.

Mijn moeder zou dagelijks horen wat voor een wonder van een kind zij op de wereld had gezet en mijn vader zou worden benijd omdat geen enkele andere vader zo'n knappe zoon had.

De vrouwen zouden ons bezoeken, zogezegd om met mijn moeder recepten uit te wisselen. Ze zouden hun geparfumeerde zakdoekjes achteloos bij me laten vallen. Zo hadden ze een reden om terug te komen, met hoop in hun blik en met

de stille wens dat ik hen bij hun smalle leest vast zou grijpen om hen te kussen zoals alleen in boeken wordt beschreven.

Niet dus.

Als kind dacht ik dat ik alles had om gelukkig te worden.

Alles, was vooral mijn moeder. Haar handen die me zalfden, haar stem die me troostte, en de geur van rozen die met haar verbonden was.

Jaren later werd Rosika mijn alles.

De doden waren mijn bondgenoten.

De hemel was mijn aarde. De gestorvenen verwelkomden me en maakten me duidelijk dat ik geen schepsel van de duivel was, ook al beweerde mijn stiefvader het tegendeel.

De heiligen waren mijn vrienden. Zonder hun aanwezigheid, hun raadgevingen, hun tekens en hun aanmoedigingen zou ik nooit volwassen zijn geworden.

Drie dingen stonden mijn geluk in de weg: mijn stiefvader, mijn verminking en Vlinderhuid.

De eerste jaren van mijn leven lijken in mijn herinnering vaag en bleek, als het gerimpelde vel op gekookte melk. Maar sommige dingen zal ik nooit vergeten.

Ik weet niet anders dan dat ik door mijn moeder werd gedragen. Ik zat op haar schoot of ze droeg me op haar arm of op haar rug.

De keren dat ik op mijn voeten stond, waren zeldzaam. Als ze een nieuwe broek voor me naaide, stond ik op een krukje. Ze mat de lengte van mijn benen. Haar handen waren altijd zacht en ik hield me vast aan haar schouders. Nooit kon ik vallen bij haar. Haar armen waren zachte kussens.

Haar gezicht was een voortdurend veranderend landschap waar ik niet genoeg van kreeg.

Als ze op het land werkte, bond ze me in een fleurige doek op haar rug. Iedere beweging van haar, maakte ik mee. Terwijl ze zong, zwegen de nachtegalen. Als ze zich bukte, zag ik – door stoffen bloemen gedragen – de grond, de akkers met de aardappelen en haar graaiende handen in de roodbruine aarde. Als ze rechtop stond, zag ik de hemel met de verblindende zon, de vele vegen blauw en het uitgelijnde licht. Ik rook haar vochtige nek en drukte mijn neus in haar gevlochten haar. Ik zag de wolken waarin voorbijtrekkende vogels verdwenen, en in de verte zag ik het einde van de wereld. Mijn vader had me verteld dat de horizon scherp was als een mes.

‘Je mag nooit zo ver gaan, Manfred,’ zei hij. ‘Daar stopt de wereld.’

‘Waarom?’ vroeg ik.

‘Daarom. Als je tot het einde gaat, val je in het diepste en donkerste ravijn dat er bestaat.’

Dus bleef ik weg van de horizon. De zilveren berken omringden me als wachters. Alleen het gespikkelde zonlicht mocht zottebollend door. Nooit was de wereld zo groot als de eerste jaren van mijn leven.

‘Laat dat kind toch op zijn voeten staan,’ zeiden de vrouwen in moeders buurt. Ze verwende me te veel, werd er gefluisterd.

‘Hij is nog niet sterk genoeg,’ antwoordde mijn moeder, zonder haar werk te onderbreken.

‘Zal ik hem even van je overpakken?’ vroeg iemand wel eens.

‘Ik draag hem zolang het nodig is.’

Ze klonk beslist en ik weet nog goed hoe veilig ik me voelde toen ik al woorden verstond. Ik moest er alleen voor zorgen dat ze me bleef dragen. Dat deed ik door te klagen over pijn in mijn buik, die ophield als ze me optilde.

Mijn moeder heette Elena.

Mijn vader heb ik maar zes jaar gekend. Hij was een schrijver die er maar niet toe kwam om zijn eerste boek te schrijven. ‘Het verhaal zit nog in mijn hoofd,’ zei hij, ‘maar ooit komt het eruit en schrijf ik het allermooiste boek.’

Mijn vader heette Gottfried.

Mijn moeder geloofde hem, net als ik. Hij oefende ’s avonds met zijn vertelsels en dan week ik niet van zijn zijde. Ik keek naar zijn mond en zag de mensen in zijn verhalen over zijn lippen de keuken binnenwandelen.

Mijn vader kwam uit een onooglijk gehucht, Colmberg, vlak naast Ansbach in Beieren en omdat hij ergens zijn brood mee moest verdienen, was hij samen met zijn ouders en nog honderd andere gezinnen uit de streek geëmigreerd naar Hongarije. Hij werd huizenbouwer in Backa Palanka en leerde daar mijn moeder kennen. Zij kwam uit een gezin van landbouwers en wist alles van zaaien, groeien, bloeien en snoeien. Daarom wist ze ook wat ze met haar zwakke zoon moest doen. Ik groeide en bloeide in haar handen, als een scheut in een potje. Mijn moeder was mijn grond, mijn vader de lucht die ik ademde.

Alles was groot aan mijn vader. Zijn gestalte, zijn handen, zijn neus en zijn snor. Als hij praatte, kon hij het klokkengeluid

in de oude toren overstemmen en als hij lachte, trilden de muren van ons huis.

Hij droeg me op zijn schouders als we naar de kerkdienst gingen. Hij wees naar de torenspits in de verte en vroeg: ‘Manfred, zie je daar die grote kerktoren?’

Ik zag de toren aan het topje van zijn wijsvinger en knikte.

‘Jij bent tien keer groter dan de kerk. Jij bent mijn kleine koning. En later zul je een grote koning worden. Dan zul je zo groot zijn dat je in de hemel kunt binnenkijken,’ zei hij en zijn lachende mond veranderde zijn snor in een vogel die wou opvliegen.

Ik voelde me groeien, mijn lichaam werd te klein voor mijn trotse hart.

Ik was hun kleine koning en ooit zou ik de hemel kunnen binnenkijken. Ik besepte niet dat ik toen in de hemel was.

Ons huis was net als de andere huizen. Wit, gekalkt leem tussen het houten gebinte, een donker, strooien dak dat als een laaghangende hoed het zonlicht tegenhield, en kleine vensters met donkergroene ruitjes, die net voldoende licht binnenlieten om je veilig te weten.

In de omheinde tuin groeiden rozenstruiken zonder doorns, want ik mocht me niet prikken als ik mijn moeder hielp met rozenbottels plukken voor de thee en de moes. In de zomer bedekten klimrozen de hele voorgevel. Niemand kan zich voorstellen hoe sterk de geuren waren die ik opsnoof. Alles rook naar mijn moeder en haar rozen.

Achter ons huis begon het uitgestrekte berkenbos.

‘Berkenbomen zijn een zegen,’ zei mijn vader. ‘Ze dragen toverij in hun kruin. Je mag ze pas omhakken als je er zeven keer omheen bent gelopen. En de koekoek roept niet eerder of hij moet jong berkenloof hebben gegeten. Als hij dan drie maal koekoekt, weet je dat er slecht weer op komst is. Dan kunnen we het hooi op tijd binnenhalen voor de regen het beschimmelt. En met een koekoek in de buurt weet je dat je liefje je trouw blijft.’

Dan kuste hij mijn moeder en zong het lied over de koekoek.

Groen is gras, groen is gras, onder mijnen voeten.

’k Heb verloren mijn beste vriend, waar zal ik hem zoeken?’

Hé daar! Een plaatsje maken voor de jongedame.

En de koekoek op het dak, zingt een lied op zijn gemak.

Oh, mijn lieve Augustijn. Deze dame zal het zijn.

‘Wie is Augustijn?’ wilde ik weten.

‘Aha, dat is een heilige van lang geleden. Hij verstond de kunst om vrouwen te controleren op de versheid van hun appels of peren. Daarna legde hij zich te rusten onder een vijgenboom waar hij droomde van God en andere heerlijkheden. En vervolgens verkondigde hij dat iedere mens verantwoordelijk

is voor zijn eigen wil en zijn eigen kwade daden. De heilige Augustijn is een beetje zoals ik.’

Ik begreep er niet veel van, maar ik zag wel dingen die overeen kwamen met zijn verhalen. Ik zag hem nooit in appels of peren knippen, maar als hij in de herberg bleef hangen, legde mijn moeder het bidprentje van de heilige Augustinus bovenop het stapeltje. ‘Dan komt hij zeker terug naar huis,’ zei ze, ‘en blijft hij niet hangen bij een andere vrouw om haar fruit op versheid te controleren.’

Ik zag ook dat de berkenbomen echt toverij droegen onder hun lichtgroene hoed. De twijgen zwaaiden met lichtpaarse handjes een goede morgen. Na de middagsoep rustten de takken onder een doorschijnende deken van zilver en oker, en als ik ’s avonds in bed werd gelegd, dekten ze zichzelf toe in tinten van violet en oranje licht tot de nacht alle kleuren uitveegde.

Iedere ochtend verliet mijn vader voor zonsopgang het huis, samen met de andere mannen uit het dorp. Hun karren waren gevuld met houten latten, riet en strobussels. Ze bouwden huizen voor de families die nog uit Beieren zouden overkomen. Mijn vader was de beste strodekker in de streek. Ik kon hem met mijn ogen volgen tot hij achter de heuvels was verdwenen. Daarna kon ik bij het open raam nog enkele minuten zijn luide stem horen, want hij zong altijd hetzelfde lied als hij de paarden mende.

Op enen boom een koekoek, simsaladim bombas salado saladim

op enen boom een koekoek zat.

Daar kwam een jonge jager, simsaladim bombas salado saladim

daar kwam een jonge jager aan.

Hij schoot die arme koekoek, simsaladim bombas salado saladim

hij schoot die arme koekoek dood.

*Maar als een jaar verlopen, simsaladim bombas salado
saladim*

maar als een jaar verlopen was.

*Toen kwam de koekoek weder, simsaladim bombas salado
saladim*

toen kwam de koekoek weer daar.

Hij floot de arme jager, simsaladim bombas salado saladim

Hij floot de arme jager uit.

De laatste regels van het lied hoorde ik in flarden. Maar in mijn hoofd zong de koekoek verder.

Ik hoorde wanneer mijn vader 's avonds terugkwam. Hij zong nog steeds van de koekoek.

In ons dorp was een kleine school waar kinderen vanaf zes jaar leerden lezen en schrijven in het Duits en het Hongaars. Een strenge paap met een witte baard gaf godsdienstlessen. Ik was bang van hem en opgelucht dat ik net als de andere jongste kinderen met de moeders mee naar het veld mocht.

Als mijn vader 's avonds thuiskwam, waste hij zich eerst aan de pomp. Ik werd door mijn moeder op een krukje naast hem gezet, mijn voeten raakten nauwelijks de grond. Ik reikte mijn grote vader de handdoek en het klompje zeep aan. Ik keek toe hoe hij zich zorgvuldig waste en droogde. Ieder plooitje van zijn lichaam werd onder handen genomen.

Daarna aten we galuska met warme melk en honing aan de beukenhouten tafel in de keuken. Mijn moeder schepte het uit een grote koperen ketel die nog van haar moeder was geweest en waarvan iedere deuk een eigen verhaal had. De grootste bluts kwam door haar vader. Zijn vrouw had hem met de ketel op het hoofd geslagen omdat hij te lang in de herberg was gebleven en de volgende ochtend slaapdronken naar de kerk was gewaggeld. De ketel schommelde op tafel door de bluts

en in de glans van de koperpoets meende ik het gezicht van mijn overleden grootvader te zien. Hij waggelde nog steeds.

Mijn moeder maakte de knoedels met ganzeneieren, wit meel en pompwater en ze waren de lekkerste van het dorp. De vrouwen wilden weten hoe ze de galuska bereidde. Wat was haar geheime recept? Alleen ik wist het. Bij het kneden van het deeg, stak ze onder de deegplank het bidprentje van de heilige Elisabeth van Thüringen. Volgens mijn moeder waren haar voorouders afkomstig van de heilige en ik geloofde haar. De heilige Elisabeth was een Hongaarse, getrouwd met een Duitser. Net als mijn moeder. Elisabeth bakte brood voor de armen ook al werd haar dat verboden. Toen ze bij de brooduitdeling werd betrappt, opende ze haar schort. In plaats van broden lagen er rozen in. Elisabeth was al eeuwen dood, maar mijn moeder had me haar verhaal ontelbare keren verteld.

‘Wie deeg kneedt met Elisabeth in de buurt, zal steeds brood hebben en liefde die nooit verzuurt,’ zei ze beslist.

Mijn moeder had voor alles een heilige klaar. De heiligenprenten waren nog van haar moeder geweest en ze waren waardevol. Iedere heilige was met fijne zwarte lijntjes op grof papier gegraveerd. Sommige prenten waren ingekleurd. Mijn moeder had de heiligen als huwelijksgeschenk gekregen. Ze leerde me hun namen en vertelde over hun gruwelijke levens, want de meesten waren de marteldood gestorven. En iemand die wordt doorgemarteld, krijgt later in de hemel een gouden stoel naast Jezus.

Iedere avond voor het slapengaan, vertelde mijn vader een verhaal zonder einde. Ik denk dat hij oefende voor het boek dat hij moest schrijven en waarop de hele wereld ongeduldig wachtte. Iedere keer begon het anders, en iedere keer hield ik mijn adem in omdat ik hoopte op een goede afloop. De slaap kwam niet, want ik zat gevangen in een verhaal dat niet

af was. Dus probeerde ik zelf een einde te verzinnen, maar omdat ik niets van eindes kende, lukte het me niet.

Soms vertelde mijn vader over kinderen die in het bos werden achtergelaten door een stiefmoeder. De kinderen vielen in handen van een heks. Ze konden ontsnappen en vonden de weg terug naar huis, maar hoe het ze daarna verging, weet ik niet. Ik kreeg een hekel aan het woord *stief*.

Mijn vader vertelde ook over een meisje dat werd gevangen gehouden in een toren. Haar vlechten waren zo lang dat ze als touw ladder konden worden gebruikt. Een prins bezocht haar en in de kleine torenkamer leefden ze in het geheim van de liefde. Een liefde die nooit stopte en keer op keer werd ‘geconsumeerd’, wat dat ook wilde zeggen. Ik wist alleen maar dat de liefde warm was, me beschermde, overal aanwezig was en dat ze verhulde hoe ik er in werkelijkheid uit zag.

Als ik zeurde om een verhaal helemaal tot aan het einde te mogen horen, gaf mijn vader steeds hetzelfde antwoord: ‘Een sprookje mag nooit eindigen, Manfred. Dan is het geen sprookje meer.’

Mijn vader had gelijk. Aan een sprookje over liefde mag geen einde komen. Alles moest zichzelf eindeloos herhalen. Zoals het lied van de koekoek die nooit echt dood ging. Zoals mijn vader die het lied iedere dag opnieuw zong en de tonen liet uitsterven in de bocht waardoor ik dacht dat hij nooit stopte met zingen.

Ik kon toen onmogelijk weten dat mijn leven allesbehalve een sprookje zou worden.

Als ik de slaap niet kon vatten, kreeg ik van mijn moeder haar rozenkrans. Ik kon nog niet tellen, maar gewoon met mijn vingers over de bolletjes gaan, maakte me slaperig. Het was geen gewone krans. Een rozenkrans had vijftig kleine en vijf grote kralen. Die van mijn moeder had er zestig kleine en zes grote. Daarom was het een geluक्सetting, zei ze.

‘Jij bent er en dat is al heel wat, Manfred. De rozenkrans heeft me geholpen. Jij bent het mooiste wat ons is overkomen,’ zei ze.

‘Niet die krans, maar ik heb ervoor gezorgd,’ zei mijn vader fier.

Mijn moeder schudde het hoofd. Haar kin trilde alsof ze huilen wilde, maar hij hield vol.

De volgende dag nam hij ons mee naar de rotsige heuvel iets buiten het dorp. Deze keer was het niet mijn moeder die me droeg. Ik zat op de schouders van mijn vader en torende boven alles en iedereen uit, ik was de koning te rijk. Toen we boven waren, kon ik de huisjes van Backa Palanka zien. Ze waren niet groter dan de kruimels die mijn moeder aan de vogels voerde. Ik hoorde het razen van de waterval en mijn vader wees naar de woeste rivier aan de andere kant van de heuvel. Hij hield me stevig vast en toonde me de duizelingwekkende diepte.

‘In deze rivier ben ik gesprongen toen ik hoorde dat jij op komst was.’

‘Waar was ik dan?’

‘Je was nog ver, je had nog een lange weg te gaan. Maar je moeder en ik wisten dat je eraan kwam. We telden de dagen en het waren er precies genoeg om een schommelwieg te timmeren die niet kon omvallen en om wol te spinnen en dekentjes te breien.’

‘Bij wie was ik toen?’

‘Bij alle heiligen in de hemel.’

‘Wat deed ik daar?’

‘Je oefende en je oefende tot je alles wist wat je moest weten.’

‘Wat moest ik weten?’

‘Dat wij hier op jou wachtten.’

‘Waarom sprong u in het water?’

‘Omdat een man aan zijn vrouw moet bewijzen dat hij moedig is. Als hij uit die rivier water schept, en zij drinkt

het op, dan krijgt ze een mooi en sterk kind dat gezegend is door de heilige Christoffel.'

Mijn moeder kreeg tranen in de ogen en zei: 'Gottfried, je hoeft niet alles te vertellen.'

Ik was me er niet van bewust hoe lelijk ik was. Als je door je moeder wordt gedragen, ben je altijd mooi.

Ik herinner me wel hoe lastig ik het vond dat de andere vrouwen zeurden omdat ze me altijd droeg. Ik was al te groot, zeiden ze. Het werd tijd dat ik op eigen benen stond. Ze hield me zwak in plaats van me aan te sterken.

Mijn moeder bleef me koppig dragen. Op haar rug leefde ik dichterbij de hemel dan bij de aarde en ik bevond me niet op gelijke hoogte met de kinderen van mijn leeftijd die de rokken van hun moeder allang waren ontgroeid.

Omdat ik het zeuren van de vrouwen hinderlijk vond, weigerde ik hen aan te kijken. Als ze probeerden om me van mijn moeder over te nemen, beet ik.

Ik was een kleuter, te klein om dingen te begrijpen. Maar ik wist dat de vrouwen een hekel aan me hadden. Ze keken me nooit langer dan drie tellen aan, onmiddellijk ging hun blik naar iets naast of boven me. Misschien had ik toen al het vermoeden dat mijn hemel op aarde spoedig zou verdwijnen? Misschien moest ik daarom alle liefde uit mijn ouders persen? Er mocht geen druppel verloren gaan.

Het noodlot kwam onaangekondigd.

Op een regenachtige nazomerdag stortte het dak in waarop mijn vader het riet klaar legde. Hij was op slag dood. Hij heeft het niet geweten, want hij glimlachte en zijn mond stond half open alsof hij juist had geroepen: 'Mijn kleine koning, jij bent nog groter dan het dak van het huis waarop ik zit!'

Ze brachten hem op de kar naar huis en burens waakten drie dagen. Ook de strenge paap met de witte baard kwam. Hij droeg een lange zwarte jurk en een groot gouden kruis, bezet met edelstenen. Hij zong en bad en dronk rode wijn. Ik bleef uit zijn buurt, want hij had een blik die je een binnenstebuitengevoel bezorgde.

De vrouwen baktten in de hete as kruisvormige doodskoe-ken gemaakt van ganzeneieren, geitenmelk en roggemeel en ze bestrooiden ze met karwijzaad. Ze deelden de koeken uit aan iedereen die mijn vader kwam groeten. Hij groette niet terug en ik werd onrustig. Ik huilde, maar wist niet waarom. Niemand troostte me, iedereen weeklaagde.

Het waren de eerste drie dagen van mijn leven dat ik niet werd gedragen. Ik stond op mijn voeten, alleen, op de lemen vloer in de slaapkamer en keek hoe mijn moeder schreiend de voeten van mijn vader kustte. Tussen zijn tenen stak het bidprentje van Lazarus, maar het hielp niet. Mijn vader stond niet op.

De grond was hard, koud en vochtig en de kilte steeg van mijn voeten naar mijn hoofd. Ik keek naar de vloer en voor het eerst zag ik dat ik voeten en benen had.

Mijn vader lag op gebleekte lakens en tegen de gekalkte muur boven zijn hoofd hing het beeld van de gekruisigde Christus die zijn ogen gesloten hield voor zoveel verdriet. Op zijn hoofd een kroon van doornen zonder rozen. Op mijn vaders hoofd een kroon van frisse rozen zonder doornen, ze maakten het witte verband bijna onzichtbaar.

Mijn moeder praatte en praatte maar. Ik probeerde haar duidelijk te maken dat hij niet zou antwoorden. Ze zag me niet. Ik pakte haar handen vast en drukte ze tegen mijn wangen, maar ze rukte zich los. Ik kroop op haar schoot, stak mijn kleine hand in haar mond om haar te doen zwijgen, maar ze duwde me van zich af. Ik trok de linten van haar schort los en ze merkte het niet eens. Ik beet in haar wang en ze gaf me een tik. Mijn eerste tik. De hemel viel op mijn hoofd. Ik plaste in mijn broek, ze zag het niet en een buurvrouw met ruwe handen ververste me en berispte me omdat ik te groot was voor zulke kinderachtigheden.

In mijn hoofd zong de koekoek, maar hij zong triest alsof hij zijn boom was kwijtgeraakt. Mijn vader moest het lied zingen en terug thuiskomen.

Ik probeerde zijn mond open te maken, maar vrouwenarmen trokken me weg. Ik gilde en schopte om me heen, en een paar mannenarmen namen me over en hielden me gevangen. Toen ik zweeg, lieten ze me los en ik ging naast mijn moeder op de bank zitten met de punt van haar schort in mijn handen.

Voor de kist werd dichtgetimmerd, gooide mijn moeder kruiden op de buik van mijn vader. Negen blaadjes salie, zodat ze zijn gezicht in haar dromen kon blijven zien. Een bol knoflook om de wormen te verjagen. Drie stengels van de engelwortel – om na de begrafenis in contact te blijven met hem –, en een handvol havervlokken opdat hij geen angst zou hebben bij de overgang naar de dodenwereld. Het was de eerste keer dat ik mijn moeder zag praten met een dode, en er zouden nog meerdere gesprekken volgen.

Bij het begrafenismaal waren er aardappelen met uien, zure room en laurier voor iedereen. De ganzenlever had een nacht in knoflookmelk gestaan om de duivel weg te houden, en was daarna gespoeld en gebakken in ganzenreuzel opdat mijn vader tijdens zijn vlucht naar de hemel niet gestoord zou worden. Er werd een varken geslacht. Daar werden worstjes met mierikswortel en broodkruim van gemaakt. Er waren ook grote rode paprika's gevuld met spek en venkelzaad. Daarna was er appeltaart en rozenbottelthee. Ik at niets en hield mijn moeder in de gaten. Ook zij at niets.

De dag na de begrafenis stonden mijn voeten nog steeds op de grond. Mijn moeder tilde me niet meer op. Als ik mijn handen naar haar uitstreekte en jengelde om gepakt te worden, antwoordde mijn moeder: 'Manfred, stop ermee. Alles is anders nu.'

Mijn God, ja, hoe waar werden haar woorden ...

De dorpsraad was onverbiddelijk. Er waren te weinig huizen voor de kolonisten en een week na de dood van mijn vader arriveerden er vijftig nieuwe gezinnen uit Beieren en Lotharingen. We moesten verhuizen naar het vrouwenhuis.

Ons huis was ons huis niet meer. Er lagen vreemden in het bed van mijn ouders. Het water uit de pomp was voor kinderen die niet op krukjes zaten met zeep in hun handen. En de rozenstruiken bloeiden verder zonder ons. Ik voelde me verraden.

Mijn vader had me achtergelaten met een hoofd vol onaffe verhalen. Ik voelde me verlaten.

Mijn moeder keek steeds naar de scherpe horizon waarachter het diepste en donkerste gat ooit lag. Ik voelde me verstoten.

Op het kleine kerkhof vlak bij de berkenbossen, waar mijn moeder haar gezicht verborg in een zakdoek, stampte ik op mijn vaders graf. Hij moest weten hoe boos ik was. Door zijn schuld was ik ook de handen, de rug en de zorg van mijn moeder kwijt. De woede raasde door me heen.

De berkenbomen keken toe hoe ik stampte. Ze waren hun kleuren kwijt, nooit meer zag ik hun twijgen als wuivende handjes. De koekoek zong niet meer. Misschien was hij weggevlagen naar de scherpe horizon waar geen terugkeer van mogelijk was.

Men zei dat het goed was in het vrouwenhuis. Hoe kon dat, als alles wat goed en vertrouwd was, verdwenen was?

Mijn moeder sliep in een kamer met tien andere vrouwen: alleenstaanden of weduwen zoals zij. Ik sliep in een kinderslaapzaal. Het rook er naar pis en ongewassen lijven. Op de binnenplaats stond maar één pomp voor achttien kinderen. De vrouwen waren lui en kibbelden de hele dag. Ze kookten om beurten. Ik at alleen de warme maaltijd als mijn moeder goulash met rode bonen maakte. Mijn moeder had me als zuigeling gevoed met oeverloos geduld en kleine hapjes aangedikte melk, want zuigen kon ik niet. Toen ik tanden kreeg, plette ze mijn warme maaltijden zodat ik niet hoefde te kauwen.

De vrouwen berispten me, zeiden dat ik verwend was en dat ik nooit een man zou worden. Ik werd mager en knokig en kreeg groeischeuten. De kinderen meden me of lachten me uit.

Mijn moeder praatte iedere avond met mijn vader. De kruiden op zijn buik misten hun uitwerking niet. Mijn vader was niet bang, hij was nog heel dichtbij en hij gaf mijn moeder raad als ze erom vroeg.

Ze zag niet hoe het mij verging. Ik was nog steeds boos op mijn vader. Hij was de oorzaak van alle ellende. Als mijn moeder kaarsen aanstak en met mijn vader sprak, stak ik mijn hoofd onder haar schort. Zijn schuld, hij had erom gevraagd. Ik wilde nooit meer aan mijn vader denken.

In het vrouwenhuis beseftte ik voor het eerst hoe lelijk ik was. Zolang mijn moeder me droeg, had niemand iets over mijn uiterlijk durven te zeggen. Nu kon iedereen bij me.

Gretl, de vrouw die over de voorraadkast waakte, klakte met haar tong als ze me zag en maakte kruistekens. Ze siste: 'Ga weg, jongen, ga weg.'

Lotte, die altijd zwanger was, draaide haar hoofd weg als ik voorbijkwam en prevelde: 'Mijn lot ligt in uw handen o Heer, maar waak erover dat mijn kind geen monster wordt.'

Ik begon te beseffen dat ik een monster was. Iemand die nergens bijhoorde en op wie geen enkele wet van toepassing was. In het vrouwenhuis waren de meeste kinderen ouder dan ik. Als mijn moeder in de keuken bezig was, grepen de jongens me vast. Soms waren ze met z'n tienen. Zingend droegen ze me naar de boomgaard. Ze bonden me vast aan een van de knoestige appelbomen. De meisjes juichten, sprongen op en neer en spoorden de jongens aan nog meer gekkigheid met me uit te halen. Ze hielden een scherf van een spiegel voor mijn gezicht en dwongen me te kijken. Ik wist wel hoe ik eruitzag, maar opeens zag ik mezelf door de ogen van de anderen.

Het oudste meisje van de bende, Jozefa, had de leiding over de 'spelletjes'. Haar wensen werden altijd ingewilligd door Hans, de oudste jongen. Hij had witte wimpers en witte haren, maar zijn stem was donker. Iedereen vreesde zijn knokige vuisten.

'Wie het hazenmonster gedurende twintig tellen in de ogen durft te kijken, mag me zoenen op de wang.' Jozefa keek Hans uitdagend aan. Hij knipperde met zijn stekelige wimpers.

'En als ik het tot dertig kan uithouden, waar mag ik je dan zoenen?' vroeg hij schor. Jozefa wees lachend naar haar mond. Ze miste een voortand.

'En wat als ik het hazenmonster honderd tellen in de ogen kijk?'

Jozefa giechelde en wees naar haar groezelige rok.

Hans ging voor me staan en pakte met een hand mijn kin vast zodat ik mijn blik niet kon afwenden. Ik rook zijn zurige ongewassen lijf. Alle kinderen kwamen rond de boom staan, en telden. Maar een paar konden tot honderd tellen.

Hans staarde me recht in de ogen. Zijn blik boorde gaten in mijn ziel. Ik probeerde mijn ogen te sluiten, maar daar stak Jozefa een stokje voor. Zij wilde dat Hans haar zou kussen op de plaats die ze had aangewezen. Ze hield mijn oogleden

open. Het duurde eeuwen en bij elke tel werden de gaten in mijn ziel groter.

Na honderd tellen stuurde Hans de andere kinderen naar binnen en eiste zijn beloning. Niemand maakte mij los. Ik keek toe hoe Jozefa schaamteloos haar rok optilde en hoe Hans onhandig het hoekje tussen haar benen bekeek en aanraakte. Kussen deed hij niet. Hij had genoeg aan kijken. Zijn oren en gezicht werden zo rood dat het wit van zijn haren en wimpers licht leek te geven. Ik huilde.

Een voor een kwamen de andere kinderen terug. Ze hadden meer interesse in mijn tranen dan in wat Hans onder de rokken van Jozefa uitvoerde.

‘De haas huilt,’ zei de jongste.

‘Hij is nog lelijker zo,’ zei iemand anders.

Ik probeerde los te komen. Ik wilde zeggen hoe vies ze waren met het aangekoekte snot onder hun neusgaten en met hun smerige handen en vieze nagels. Ik was altijd schoon en ik geurde naar de rozenzeep van mijn moeder. De geuren van zweet en rozen gaan niet samen.

Ik durfde niets te zeggen, want ik wist ondertussen dat mijn stem niet om aan te horen was. Ze klonk als verroest koper, zeiden ze en de klanken kwamen uit mijn neus in plaats van uit mijn mond. Woorden waar een v, w, p, b en m in voorkwamen, probeerde ik te vermijden. Maar de naam van mijn moeder moest ik wel uitspreken. Mutti klonk als utti en de kinderen riepen het me na. Het klonk als een schimpscheut.

Hoe meer ik zweeg, hoe meer ik hoorde. Ik kon het gefluister van stemmen verstaan op honderd meter afstand en ik kon lippen lezen, nog voor ik dat met letters kon.

Toen ik geen weerstand bood, werden de pestkoppen drierter. Behalve *haasje-kijken* speelden ze ook *monstertje-pak*. Ze plukten bladeren en gras en propten alles in mijn mond. ‘Vooruit, eten!’ riepen ze en ze sprongen als hazen rond de boom. Daarna werd ik losgemaakt en ze bonden me in hurkzit

vast zodat zij haasje-over konden spelen. Soms duwden ze mijn gezicht in de modder omdat ze een hekel hadden aan de scheur in mijn mond.

Pas na twee maanden ontdekte mijn moeder de pesterijen. Op een dag waren de kinderen me vergeten los te maken. Ik stond vastgebonden aan de boom, met bladeren in mijn mond. Mijn moeder riep mijn naam, maar ik kon niet antwoorden. Toen ze me vond, huilde ze en ik wist dat er eindelijk iets zou veranderen.

Die avond stak ze drie kaarsen aan en sprak met mijn vader terwijl ik erbij zat. Ik stak mijn hoofd niet onder haar schort, want ik voelde dat er iets belangrijks ging gebeuren. Voor het eerst sinds mijn vaders dood trok ze me op haar schoot. Haar handen streelden mijn hoofd; maar ze voelden anders aan, ze waren ruwer geworden in het vrouwenhuis. Mijn moeder vroeg mijn vader om raad. Wat moest ze doen? De kaarsen knetterden, dus mijn vader gaf antwoord. Mijn moeder luissterde gespannen, haar handen waren vuisten.

De volgende dag bond ze zwijgend onze kleren in haar bloemendoek, samen met wat dierbare spulletjes. We verlieten het vrouwenhuis zonder afscheid te nemen.

Op één november, de dag van de heiligen, vertrokken we naar Beieren, het land van mijn vader. Mijn moeder droeg een strooien luifelhoed met onder het striklint het bidprentje van de heilige Christoffel. Ze droeg mij een eind en vervolgens moest ik zelf een stukje wandelen, want we moesten drie mijlen verderop zijn, waar de postkoets naar Beieren wachtte op reizigers. Er was maar plaats voor acht. Wie te laat kwam, moest een week wachten op de volgende koets.

Vanaf haar rug zag ik het prentje waarop Christoffel zich inspande om een wilde rivier over te steken met een kind op de rug. Het kind leek zwaarder te wegen dan ik. Ik vroeg niet waarom ze dit prentje had uitgekozen. Ik wist dat Christoffel

de beschermheilige van de reizigers was en dat het water van de rivier voor mooie kinderen zorgde.

‘Waarom gaan we naar Beieren?’

‘Omdat ik wil dat je het goed hebt.’

‘Ik heb het goed,’ zei ik, maar ik wist dat het niet waar was.

‘Manfred, ik moet geld verdienen.’

Daar had ik geen antwoord op.

‘Ik wil niet dat iemand je ooit nog haas of monster noemt.’

Ze hijgde en zette me terug neer. Het bloed in mijn benen tintelde.

‘En wat als ze me in Beieren ook zo noemen?’

‘Als je onder de mensen bent, moet je je hoofd gebogen houden. Kijk de mensen niet recht in de ogen. Ze zullen zwijgen.’

Ze beseftte dus nog niet dat volwassenen al zwegen als ze me zagen. Alleen kinderen durfden het aan te zeggen wat ze van me vonden. Opeens wist ik dat mijn moeder me nooit meer zou kunnen beschermen tegen anderen. Ik wist het zomaar en zij wist het niet. Ik kneep in haar handen en schudde het hoofd.

Ze hurkte voor me neer, keek me in de ogen en legde haar handen op mijn schouders. Er klonken tranen in haar stem toen ze zei: ‘Vader wil dat je wordt geopereerd. Ik wil het ook. In Beieren wonen de beste dokters, zegt vader. Ik zal sparen voor de operatie. Daarna zal niemand je nog uitmaken voor haas of monster.’

‘Wat gaan de dokters met mij doen?’

Het woord opereren deed me huiveren. En ik had nog nooit een dokter van dichtbij gezien.

‘De spleet in je lip wordt dichtgenaaid en je neus wordt rechtgezet.’

‘Ik wil het niet.’

‘Ik wil het. Het is voor je eigen goed.’

‘Doet het pijn?’

‘Alle veranderingen doen pijn.’

Het was een hele schok voor me dat mijn moeder iets aan me wilde veranderen. Mijn hazenlip moest weg. Ik moest worden dichtgenaaid. Het zou pijn doen. De kleine koning in me verschrompelde.

Mijn vader was voor niets in de rivier gesprongen. Of misschien had mijn moeder niet van het water gedronken. Ik durfde het niet te vragen.

We liepen steeds verder naar de scherpe horizon waar ik vast en zeker van de wereld zou donderen.

W e kwamen iets te laat aan. Bij het postkantoor stond al een groepje mensen en ik voelde aan de greep van haar hand dat mijn moeder zich druk maakte. In totaal stonden er zeven mensen. De koetsier was duidelijk: ofwel mijn moeder, ofwel ik. Iedereen knikte. Ze hadden meteen gezien dat ik anders was, ook al droeg ik een sjaal om mijn mond en keek ik naar de toppen van mijn schoenen. Een man nam het voor ons op.

‘De jongen is klein en tener. Als we allemaal een klein beetje opschuiven ...’

‘Hij kan op mijn schoot,’ zei mijn moeder haastig.

De mensen morden. Een vrouw droeg een kleine hond in een mand: ze had ervoor betaald dus had hij recht op een volwaardige plaats. Wij moesten maar wachten op de volgende postiljon. Maar de man hield voet bij stuk. Hij droeg een duur kostuum van fijne snit en zijn buishoed was gemaakt van kortharige, donkergrijze marterbont. Misschien gaf dat de doorslag. We mochten mee. Ik vond het niet erg dat ik de hele rit op de schoot van mijn moeder moest zitten.

De reis naar Ansbach duurde tien uur en de man – hij stelde zich voor als heer Hennenhofer – praatte met mijn moeder alsof ze al jaren kennissen waren. Hij had ook een zoon, zei hij. Hij wist wie de beste dokters waren en waar je voor het minste geld de beste verzorging kreeg. Hij was Rijnvaarder en handelde in stoffen en bont. Hij gaf mijn moeder een paar adressen waar we tijdelijk een logement konden vinden. En hij gaf haar ook goede raad voor het vinden van degelijk werk.

Vanaf haar warme schoot zag ik door het kleine raampje het landschap voorbijglijden. De berkenbomen maakten plaats voor dennen en eiken. Angstvallig hield ik de scherpe horizon in het oog, want ik wilde niet vallen in het donkere niets. Gelukkig verdween de einder achter hoge huizen. Ik zag voor het eerst winkels en koetsen met opgetuigde paarden. Tijdens de rusttijden bleef ik bij de paarden en ik ontdekte dat ze niet

bang voor me waren. Ze snuffelden aan mijn handen en aan mijn gezicht en mijn hazenlip hinderde hen niet.

In Ansbach stapten we uit en dankzij de goede tips van heer Hennenhofer vonden we het huis in de Pfarstrasse waar kamers werden verhuurd.

We belden pas aan toen het donker was. De huisbewaarder bekeek me niet, hij had alleen oog voor mijn mooie moeder.

We kregen kamers op de benedenverdieping. De twee hoge ramen vooraan zagen uit op de rustige straat. Onze slaapkamer achterin keek uit op een kleine binnentuin. We hadden een eigen kookruimte en een wasplaats zodat ik niemand onder ogen hoefde te komen. In de linde woonde een vogel die niet koekoekte. Maar wat niet was, kon nog komen.

Het huis stond op een boogscheut van de Johanneskerk. Mijn moeder beschouwde dit, en de ontmoeting met heer Hennenhofer, als een goed voorteken.

Van 's morgens vroeg tot 's avonds laat liep mijn moeder door de stad op zoek naar werk. Ik bleef alleen achter, wachtte op de koekoek en speelde met de heiligenprenten uit haar kleine bijbel. Ik legde ze soort bij soort. Als de heiligen me lief aankeken, kregen ze een apart plaatsje op de zachte kussens van de bank. De strenge heiligen bleven op hun stapeltje liggen en de heiligen waar ik een hekel aan had, moesten op de plankenvloer met hun gezicht naar beneden liggen. Ik legde er kiezels op zodat ze er niet stiekem vandoor konden. Of ik ging erop staan en stampte op hun platte gezichten. Er kwamen kreukels in de prenten. Ze begonnen meer en meer op mij te lijken. Met gekreukte, platte neuzen.

Ik praatte met de goede heiligen en ze begrepen me. Ze kwamen tot leven en lieten me geloven dat alles goed zou komen. Ik mocht mijn kamer niet verlaten, dus ik zag mijn nieuwe wereld vanuit het raam en vanuit heiligenogen. De koekoek bleef zwijgen.

Dat mijn moeder mooi was, las ik van de gezichten van de mannen. Op straat namen ze hun hoge hoed af als we passeerden. Hun ogen namen haar gretig op en ik merkte dat ze hun hoofd omdraaiden als we voorbij waren. Dan stak ik mijn tong uit.

Na een week vond ze werk bij een begrafenisondernemer, een vage kennis van heer Hennenhofer.

Otto von Bielefeld was een lange, magere man met dezelfde huidskleur als zijn kaarsen. Hij had het voorbije jaar gouden zaken gedaan, vertelde hij, want er was een epidemie van tuberculose geweest. In de periode van onze aankomst was er een grote kindersterfte door de mazelen.

Mijn moeder werd de eerste bloemenkransmaakster die variatie bracht in de kransen. Voor gestorven kinderen maakte ze boeketten van witte rozenknopjes en bleke viooltjes. Voor iemand die net gehuwd was, koos ze rode anjers en camelia's uit en voor iemand die een respectabele leeftijd had bereikt, combineerde ze paarse chrysanten met blauwe hortensia's en gardenia's.

Toen de winter kwam en de dagen kort werden, nam ze me iedere dag mee naar het donkere huis van Otto. Ik kreeg de opdracht om de afgevallen bloemblaadjes te verzamelen en te drogen tussen vloeipapier en dit te verzwaren met dikke boeken. Later zou ze die op doop- en huwelijkskaarsen plakken. Ik mocht er dan wel monsterachtig uitzien, mijn handen waren fijn en mooi gevormd en ik kon de fijnste bloemblaadjes oppakken zonder ze te kwetsen.

Omdat ze niet bang was van de doden, mocht mijn moeder na een tijd helpen bij het wassen en opbaren van hun lichaam en haar aanwezigheid bij de waakstondes was welkom. Ze waste de bleke lijven met evenveel toewijding als ze mij waste: ik zat op een stoel vlakbij en gaf haar de zeep en de droogdoekjes aan. Voor het eerst zag ik naakte mensen en ik was verwonderd hoe sterk ze allemaal op elkaar leken.

Na het wassen en zalven zat mijn moeder in de hoek van de kamer waar ze bad voor de gestorvenen. In plaats van haar witte

kanten kapje, droeg ze een kleine zwarte luifelhoed met een strik aan de zijkant. Ze bond haar zwarte sleep aan de voorkant zoals alle weduwen deden. Toch leek ze veel mooier dan vroeger.

's Avonds hielp ik haar de stompjes kaars te smelten en nieuwe kaarsen te dompelen in hete was waar ze rozenolie door vermengde. Sinds de komst van mijn moeder geurde het veel beter in de dodenkamers. Door haar kreeg zelfs Otto, de doodgraver, een lichte bloes op zijn bleke wangen.

Tijdens die eerste winter in Beieren vierde ik mijn zevende verjaardag. Mijn moeder onderwees me zelf in lezen en schrijven. Ik had de letters vlug onder de knie en ik was blij dat ik de namen van de heiligen kon lezen. Ik was een slim kind, zei mijn moeder, ik leerde snel. Mijn wereld was goed. Ik leefde in het halfduister, vlak bij mijn moeder, in een geur van kaarsen en bloemen. Alleen mijn moeder mocht me aankijken. Haar ogen waren mijn beste zalf, de gaten in mijn ziel groeiden langzaam dicht.

In het duister van de dodenkamers schonk niemand aandacht aan mij. Om me heen klonk het fluisterend bidden, het hartverscheurend treuren of de rustgevende stilte. Alles kreeg de geur van oud en nieuw verdriet: wierook, kaarsvet, kamfer en gedroogde bloemen.

Thuis hoorde ik het gekibbel van gekreukte heiligen die op het goede stapeltje wilden liggen, met hun gezicht naar boven. Maar ze bleven waar ze waren. Omgekeerd. Alleen ik wist waarom. Ze keken me misprijzend in de ogen. Zij waren beter en mooier dan ik. Ze hadden een hekel aan mijn gezicht, daarom had ik een hekel aan het hunne.

Over de operatie werd geen woord meer gezegd, al verdwenen er regelmatig stuivers in een spaarpotje. Mijn moeder hield nog steeds van me. Van mij alleen. En zo moest het blijven.

Zes maanden na de dood van mijn vader begon mijn moeder weer te zingen. De lente moest nog beginnen en veel te vroeg zette ze de vensters open zodat alles wat buiten was, naar binnen kon en omgekeerd. Ze knikte naar mensen die ze tegenkwam en haar glimlach bleef.

De wereld ging open voor mijn moeder. Ik zag het aan de blikken van de mannen als ze een gestorvene kwamen groeten. Dan gluurden ze biddend naar de wakende vrouw in de hoek van de kamer. Ze kochten dubbel zoveel kaarsen, die mijn moeder gewillig aanstak. Daarna bedankten de mannen haar uitvoerig voor de waakstondes en ze vroegen terloops naar haar naam. Ze stopten haar een extra stuiver toe om bij haar in de gunst te komen. Ik wist dat ik mijn moeder ooit zou moeten delen, maar ik verdrong de gedachte.

Ik zorgde ervoor dat ik naast haar stond als ze een gesprek aanknoopten en ik liet haar hand niet los. Ik keek naar de punten van mijn schoenen zodat niemand me meer dan drie tellen in de ogen kon kijken. Als ze me zagen, schrokken ze. Er waren er zelfs die achteruit deinsden. Een man vroeg zonder blikken of blozen: ‘Hoe kan een mooie vrouw als u zo een monsterachtig kind krijgen?’

Mijn moeder trok me dicht tegen zich aan en antwoordde rustig: ‘Mijn zoon werd door dezelfde God als u geschapen. Voor mij is hij de mooiste van alle kinderen.’

Na die woorden was ik voor even gerust. Maar ik bleef het maar niets vinden dat ze stuivers in een potje stak. Iedere dag telde ik de centen. Ik kon tot twintig tellen en ik wist dat er al drie hoopjes van twintig stuivers konden worden gelegd. Hoeveel stapeltjes nodig waren voor de operatie, wist ik niet. Gelukkig ging het sparen moeizaam, en ik maakte de stapeltjes hoger zodat het er steeds maar drie bleven. Ik wilde niet onder het mes, ik was voor mijn moeder immers de mooiste van alle kinderen. Misschien maakte een operatie mij onherkenbaar voor haar. Misschien werd haar liefde dan minder. Misschien

moest ik dan naar school. Een school met kinderen die tot honderd konden tellen en je vastbonden aan appelbomen en je gezicht in de modder drukten. Alles moest blijven zoals het was. Dus vroeg ik hulp aan mijn vader. Hij moest mijn moeder duidelijk maken dat een operatie geen enkele zin had. Nu ik kon lezen, legde ik de juiste heiligenprentjes bij de kaarsen. Omdat mijn moeder had gezegd dat de dokter eerst mijn neus eraf zou snijden om die daarna recht te zetten, legde ik de heilige Eligius bij de grote kaars. Hij was een hoefsmid die ooit een paardenpoot had afgehakt om er in alle rust een hoefijzer in te slaan. Daarna zette hij gewoon de poot terug tegen het been en het paard draafde zoals het nooit eerder had gedaan. Eligius en mijn vader moesten mijn moeder duidelijk maken dat mijn scheve, platte neus heel goed werkte.

Mijn vader antwoordde niet, misschien hoorde hij me niet. Zoiets weet je nooit met doden. Ze zijn soms in gesprek met andere doden. Misschien was mijn vader in de hemel uiteindelijk het boek aan het schrijven waarop de wereld al eeuwen wachtte. Misschien vertelde hij aan alle hemelbewoners de eendes van de sprookjes die ik nooit had gehoord. Of zong hij het lied van de koekoek op enen boom.

Het mocht niet helpen, mijn vader was ondertussen zo doof als een kwartel geworden en misschien had ik in de plaats van Eligius beter voor Johannes van Damascus gekozen. Een heilige van wie men de rechterhand had afgehakt. Op het prentje keek hij schuin naar boven, zodat onze blikken elkaar nooit kruisten. Hij had een gouden schijf achter zijn hoofd en hij was een van de zeldzame heiligen die het duidelijk verdiende om heilig te zijn. Ik vroeg me af of ik ook heilig kon worden. Als ik zo een gouden schijf zou dragen, zou niemand aandacht schenken aan mijn hazenlip. Maar waar vond je zo'n schijf?

B&L Borgerhoff & Lamberigts

Gent, België

info@borgerhoff-lamberigts.be

www.borgerhoff-lamberigts.be

Instagram: @borgerhofflamberigtsliteratuur

ISBN 9789464778199

NUR 301

Thema FBA

D2024/11.089/7

© 2024, Borgerhoff & Lamberigts nv

Auteur:

Kristien Dieltiens

Coördinatie:

Sam De Graeve, Nils De Malsche & Joni Verhulst

Coverbeeld:

Caspar David Friedrich, Der Abend (1820)

Opmaak omslag:

Dooreman

Binnenwerk:

Robin J. August

Gedrukt in Europa

Originele druk (Uitgeverij De Eenhoorn): 2012

Eerste druk heruitgave: januari 2024

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, elektronische drager of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

De uitgever heeft geprobeerd bij de samenstelling van deze uitgave alle rechthebbenden op copyright te contacteren. Mocht er een opname zonder voorkennis van rechthebbenden zijn gebeurd, dan verzoeken wij dezen alsnog contact op te nemen.